

1. Umetna inteligenca mora pomagati, ne škodovati potrošnikom

Množična uporaba avtomatiziranih odločitev na podlagi algoritmov v komercialne namene spreminja potrošniške trge in družbo kot celoto. Na trg prihajajo novi izdelki in storitve, a potrebujemo zakonodajo, ki bo potrošnikom zagotovila, da se lahko izognejo tveganjem, kot so diskriminacija, izguba zasebnosti in avtonomnosti ter pomanjkanje preglednosti.

Robotizacija in umetna inteligenca sta danes pomemben člen pri reševanju nekaterih največjih izzivov 21. stoletja in obetata korenite spremembe v mnogih sektorjih. Obenem pa odpirata številna vprašnja, kot so osebna varnost, zasebnost, integriteta in avtonomija. To so področja, na katera se bomo osredotočali v Evropskem parlamentu, pri čemer bomo v razpravo aktivno vključevali civilno družbo, strokovnjake in industrijo. Prepričani smo, da mora odločevalec v prvi vrsti upoštevati utemeljene pomisleke potrošnikov ter si ves čas prizadevati za ravnovesje med spodbujanjem razvoja in pozitivnih učinkov umetne inteligence in zmanjševanjem tveganj za končne uporabnike. Odločevalci so tisti, ki potrošnikom in civilni družbi lahko omogočijo aktivno sodelovanje in vključenost v pripravo zakonodaje, ki bo obenem služila napredku in brezpogojno varovala pravice posameznika.

2. Potrošnikom namenjeni izdelki bi morali trajati dlje

Tiskalniki ali pametni telefoni, ki jih kmalu po izteku garancije ni mogoče popraviti, električni izdelki, ki se prehitro pokvarijo, na trgu ni več rezervnih delov... Potrošniki smo soočeni s posledicami »prezgodnjega zastaranja« izdelkov, ki močno obremenjujejo okolje, ne le naš žep. Evropska komisija je leta 2015 sprejela akcijski načrt za krožno gospodarstvo, ki naj bi zagotovilo trajnejše in lažje popravljive izdelke, a učinkovitih ukrepov še ni.

Proizvajalci izdelke snujejo tako, da jih je čim težje popraviti oziroma da se potrošnike prisili v uporabo dragih licenciranih serviserjev. To prizadene tako gospodinjstva kot tudi podjetnike in kmetovalce, ki sami ne morejo popraviti naprav. Če bi proizvajalci objavili vso tehnično dokumentacijo, bi izdeljek uporabniki lahko popravljali sami ali pa ga dali v popravilo nelicenciranim serviserjem, ki bi popravilo obračunali po konkurenčni ceni. Tako bi se izognili onesnaževanju z nedelujočimi izdelki, gospodinjstva, podjetniki in kmetovalci pa bi prihranili.

Proizvajalci bi morali prevzeti vso ali del odgovornosti, ko izdelek postane odpad. Reševanje problema odpadkov se tako prenese v zasnovo izdelkov, ki jih je potrebno zasnovati tako, da ne vsebujejo okolju in zdravju nevarnih materialov, vsebujejo čim več recikliranih materialov, vsebujejo materiale, ki jih je možno razstaviti in reciklirati ali omogočajo ponovno uporabo in daljšo življenjsko dobo.

Zavzemali se bomo za odpravo načrtnega prezgodnjega zastaranja v korist potrošnikom in okolju. Podprli bomo objavo vse tehnične dokumentacije, priročnikov in rezervnih delov, da potrošniki ponovno dobijo zanimanje za popravila in prevzamejo aktivno vlogo v realizaciji krožnega gospodarstva.

3. Označbe na živilih bi morale olajšati zdravo izbiro

Vsak drugi odrasli in vsak tretji otrok v Evropi je pretežak ali predebel.

A izbira (bolj) zdravih živil ni preprosta. Od decembra 2016 mora biti na embalaži prehranskih izdelkov in brezalkoholnih pijač navedena njihova prehranska vrednost.

A mnogim potrošnikom številke niso najbolj razumljive. Prav bi jim prišlo na primer barvno kodiranje v obliki prehranskega semaforja, ki ga v Sloveniji ZPS promovira že več kot desetletje. Pri tem nas podpira Ministrstvo za zdravje, pozna in želi si ga tudi dobra polovica potrošnikov, ki so sodelovali v anketi za EU volitve. V državah članicah se uporabljajo različne sheme, kar med potrošnike vnaša zmedo, ki jo izkoriščajo ponudniki.

Nedopustno je, da evropska zakonodaja se vedno dopušča državam članicam in živilskim podjetjem, da se sami odločajo o načinu označevanja hranilne vrednosti živil. V Evropskem parlamentu se bomo zavzemali za revizijo uredbe o prehranskih in zdravstvenih trditvah na živilih s poudarkom na uvedbi poenotenega označevanja hranilnih vrednosti, ki je jasno, pregledno in razumljivo. V zvezi navedbami vrednosti v grafični obliki se nam zdi ključno, da te potrošnikov ne zavajajo, pač pa jim olajšajo razumevanje pomembnosti posameznih živil. Dodatno bi se borili proti zavajajočemu ogleševanju prehranskih izdelkov na splošno in spodbujali izbiro zdrave, sveže in lokalno pridelane hrane.

4. Zdravila morajo biti tudi cenovno dostopna in varna

Visoke cene in pomanjkanje zdravil ovirata evropskim potrošnikom dostop do potrebnega zdravljenja. Cene novih zdravil za zdravljenje hudih bolezni so tako visoke, da vlade siliijo v sprejemanje težkih odločitev o tem, katera bodo predmet povračil in katera nova učinkovita zdravila zato morda ne bodo dostopna pacientom. Hkrati so številna nova zdravila odobrena na podlagi manj trdnih kliničnih podatkov, kar potrošnike izpostavlja potencialno višjim tveganjem.

Zdravila so danes pogosto predraga in zaradi tega težje dostopna.

Farmacevtska podjetja izrabljajo patentno pravo in svojo premoč v pogajanjih z državami članicami, zaradi česar so cene zdravil, še posebej tistih, ki so življenjskega pomena, napihnjene. Trg z zdravili danes praktično ne deluje, saj javni sektor ta plačuje dvojno, farmacevtska industrija pa zaračunava enormne vsote, ki ji porabi predvsem za oglaševanje in lobiranje, ne pa za raziskave.

V Evropskem parlamentu se bomo zavzemali za omejitev (pre)hitrih postopkov avtorizacije zdravil. Vsekakor je pomembno, da so zdravila čim hitreje na voljo vsem prebivalcem, vendar pa zavoljo tega ne smemo zaobiti varnih in transparentnih postopkov kliničnega preizkušanja zdravil. Nedopustno je, da nekatera zdravila, ki so razvita z javnimi sredstvi, niso na voljo vsem potrošnikom. Močno si bomo prizadevali, da Evropska unija poostri pravila za uporabo javnih sredstev pri razvoju zdravil in kot pogoj postavi njihovo dostopnost in razpoložljivost ter obenem farmacevtskim družbam naloži, naj razkrijejo vse informacije, na podlagi katerih se bodo države članice lahko odločale o posameznem zdravilu in njegovi ceni.

5. Potrošniki ne smejo biti izpostavljeni škodljivim kemikalijam

Število kroničnih in hudih bolezni v EU narašča. Kemikalije naj bi imele pri tem pomembno vlogo. Kljub temu, da ima Evropska unija smel načrt ravnanja s kemikalijami, je številne kemikalije mogoče zaslediti v izdelkih splošne rabe. Zakonodaja, ki preprečuje prisotnost strupenih snovi v izdelkih, je razpršena, nesistematična in nedosledna, pa tudi nadzor je pomanjkljiv. To dokazujejo tudi potrošniška testiranja, ki pogosto odkrivajo skrb vzbujajoče kemikalije v izdelkih, s katerimi so potrošniki redno in dolgoročno v tesnem stiku (oblačila, čevlji, igrače, izdelki za nego otrok, kozmetika, higienski izdelki in številni drugi).

Kemikalije lahko močno ogrozijo hormonsko ravnovesje, povzročajo neplodnost, sladkorno bolezen, s hormoni povezana rakava obolenja in motnje pri učenju.

Šokantno je, da kljub obstoječim pravilom danes kemikalije lahko najdemo v izdelkih, ki jih potrošniki uporabljamo na dnevni ravni. Novembra 2018 je Evropska komisija objavila namero o celovitem okviru Evropske unije o endokrinih motilcih, s čimer se bo zavzemala za korenitno zmanjšanje izpostavljenosti endokrinim motilcem, ki jih med drugim najdemo na notranji vrhnji plasti pločevink, v plastični embalaži ali v kozmetiki. Komisija v zvezi s tem žal se vedno ni predstavila konkretnega akcijskega načrta. Danes ni več sporno dejstvo, da ta skupina kemičnih snovi povzroča škodljive učinke za zdravje ljudi in živali, zato torej ni utemeljenega razloga, da bi odložili učinkovito ureditev.

Aprila letos je Evropski parlament sprejel predlog resolucije o celovitem okviru Evropske unije o endokrinih motilcih, v kateri poziva Komisijo, naj nemudoma sprejme vse potrebne ukrepe za zagotovitev visoke ravni varovanja zdravja ljudi in okolja pred endokrinimi motilci. V Evropskem parlamentu se bomo v naslednjem mandatu zavzemali za takojšnjo ureditev tega področja ter določitev strogih meril, opredelitev in nadzora.

Zaskrbljujoče je tudi dejstvo, da po raziskavi nemškega okoljskega urada, kar ena tretjina od skupaj 1.814 kemikalij, ki jih je od leta 2010 uvozila Evropska unija, ni skladna z evropsko uredbo REACH (uredba o kemikalijah).

Obenem zgolj za eno tretjino teh kemikalij vemo, da zagotovo ne kršijo evropske zakonodaje, preostala tretjina pa je še neraziskana. V Evropskem parlamentu se bomo zavzemali, da kemična industrija ne bo več kršila predpisov z izogibanjem obveznemu testiranju izdelkov. Evropska agencija za kemikalije pa bo morala pojasniti, kako smo prišli do te točke in se ne sklicevati zgolj na slabo kakovost informacij.